



El Pi de les Tres Branques

Castellar del Riu

Ubicació

Comarca: Berguedà
Lloc/Adreça: A la zona de Castellar del Riu.
Emplaçament Al Pla de Campllong.

Coordenades:

Latitud: 42.1105
Longitud: 1.78189
UTM Est (X): 399293
UTM Nord (Y): 4662763

Classificació

Número de fitxa 08050 - 124
Àmbit: Patrimoni natural
Tipologia Espècimen botànic
Estat de conservació Dolent
Notes de conservació: El pi va morir a principis de segle XX (es considera entorn el 1913).
Fa anys que es reclama algun tipus d'actuació per assegurar-ne la seva preservació.

Protecció Legal
Observacions protecció: Decret 214/1987 i Ordre MAH/228/2005, de 2 de maig.
Número inventari Número d' identificació 28.11.01

Generalitat i altres inventaris

Accés Fàcil
Ús actual: Simbòlic
Titularitat Privada
Titular: 08049A0050006300000B

Fitxes associades:

[Masia Campllong](#)
[Camí de Berga a Castellar del Riu](#)
[Aplec del Pi de les Tres Branques](#)
[Pla de Campllong](#)

Autoria de la fitxa
Data de registre de la fitxa:

Sara Simon Vilardaga
dc., 21/12/2011 - 01:00

Descripció

El Pi de les Tres Branques és un exemplar de l'espècie "Pinus sylvestris o Pinus nigra", les mesures del quan són 25 m d'alçada, 1,57 m / 1,75 m / 1,85 m corresponents al volt de cada bessa, i 5 m de perímetre del tronc. (Dades del registre d'arbres i arbredes monumentals de Catalunya-Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient). El Pi de les Tres Branques va morir a principis del segle XX, segons sembla a partir de la conjunció de diverses circumstàncies; segons Maria Sala Vilardaga sempre s'ha dit que va morir el 1913 (el 1916, en una publicació del pare Postius queda clarament reflectit que el pi és mort). Actualment, la imatge del pi està definida per l'estructura de dues llargues branques que s'alcen i conserven una alçada considerable i una tercera que està trencada, assolint una alçada menor respecte les altres dues. Al peu de la soca, tot envolcallant-la, hi ha una estructura o mur de pedra.

El Pi està catalogat per la Generalitat de Catalunya com a arbre monumental, DOGC- Ordre del 20 d'octubre de 1987. Tanmateix, des del segle XIX i especialment des de principis del segle XX, va esdevenir un símbol, primer com a símbol religiós identificant-lo amb la Santíssima Trinitat, i posteriorment com a símbol patriòtic de la unitat dels Països Catalans. Amb paraules de Ramon Felipó: "El Pi de les Tres Branques és un dels símbols del catalanisme actual. En concret serveix per vindicar la unitat dels Països Catalans. Cada any, des de 1980, es fan actes al juliol sota la seva vella i per desgràcia ja morta soca. Però la tradició i la llegenda ve d'antic; sempre, es diu s'ha venerat com un arbre sagrat o com l'arbre de casa. L'Església catòlica ha atorgat indulgències a les pregàries fetes davant seu. L'arbre ha esdevingut una figura mítica per als catòlics, per als berguedans o per a tots els catalanoparlants. Per als primers, representa un dels misteris més important de la fe; per als segons, els berguedans, la imatge de la pròpia identitat local o comarcal; per als darrers, els catalanoparlants, és un emblema de la unitat de les terres de llengua catalana i la voluntat d'un poble de viure i perviure. (...) l'iniciador de la dimensió mítica actual va ser Mossèn Cinto, el qual, amb la seva paraula poètica i visionària va fer del Pi de les Tres Branques el que avui és "l'arbre sagrat de la Pàtria. Si Verdager no hagués fet el seu poema, el Pi mai no hauria assolit la projecció política, literària i llegendària que actualment té. Verdager va transformar el que només era un arbre singular de Catalunya en un dels símbols del catalanisme." (FELIPÓ: 2003: 15)

La voluntat de que el Pi de les Tres Branques fós considerat un símbol dels Països Catalans, és ja palès en algunes de les primeres referències documentals publicades del segle XIX, fins i tot abans del poema de Verdager. En concret la revista "La Hormiga de Oro" i "La il·lustració Catalana", a l'any 1887, inicien i promouen la difusió del pi. Josep Aladern, el 1896, a la revista "L'Atlàntida", la direcció de la revista "Joventut" al 1901, i "La Tralla" el 1905 (aquí ja mort Verdager), reclamen la declaració del Pi com a arbre sagrat de la Pàtria. (FELIPÓ: 2003: 107)

Observacions:

El pi està situat al Pla de Campllong, indret creuat pel camí de Berga a Sant Llorenç dels Piteus, camí ramader i ral que ha estat lloc de pas i de trànsit natural de la zona del Berguedà cap a la Vall de Lord, i també per connectar amb el camí ramader que passant per Capolat connecta amb l'Espunyola i que ha estat emprat històricament per la transhumància dels ramats cap a la zona de Peguera i altres indrets del Prepirineu.

Les informacions, notícies, poemes, escrits, imatges, etc., que s'han publicat referides al pi són nombrosíssimes, en fa un recull extens i exhaustiu en Ramon Felipó (FELIPÓ:2003). L'obra de Felipó, "Mossèn Cinto i el Pi de les Tres Branques" esdevé una obra de referència sobre el Pi, aportant totes les notícies històriques que ha recullit i recuperat sobre el pi, aclarint dubtes sobre la seva mort i el tipus d'espècie a que pertany, entre moltes altres informacions i dades.

En el llibre que Ramon Felipó dedica al Pi i a Mn. Cinto Verdaguer dedica un apartat a l'aclariment de l'espècie a la qual pertany el pi, ja que en el catàleg d'arbres monumentals de la Generalitat de Catalunya, figura referenciat amb dos noms científics: *Pinus sylvestris* i *Pinus nigra*. A partir de les dades que s'aporten es conclou que pel que fa al Pi Jove (Pi de les Tres Branques II, el qual en el catàleg també figura registrat com a pertanyen a les mateixes dues espècies que el pi vell) es correspon a un exemplar de *Pinus sylvestris*, anomenat popularment pi roig.

Història

El Pi de les Tres Branques és un pi mort, segons ens detalla Felipó, el 1901 el Pi ja estava malalt degut a unes ferides que se li havien realitzat per tal de treure-li resina, aquest fet va ser recollit per Mn. Cinto en els Jocs Florals de Berga de l'any 1901. Posteriorment, el 1904 en el butlletí del C.E.C del març, núm. 110, en un article de Ribera sobre el pi, ens diu que el pi "ostenta la nuesa de ses arrels, descalçades pel moviment de la terra ab motiu de la construcció del camí-carretera que frega a sa soca." (RIBERA:1904:91-92; FELIPÓ: 2003:56) L'efecte d'aquestes obres sobre el pi també són recollides en la revista Cim d'Estela. D'altra banda, durant temps s'ha cregut i atribuït la causa de mort del pi a la construcció d'un mur protector de pedra per part de la Unió Catalanista, obra realitzada el 1907; aquest fet sembla que ha estat intencionadament utilitzada al llarg dels anys per sector anticatalanistes atribuïnt a aquesta circumstància la mort del pi . Durant els anys previs a que es fessin les obres de la tanca protectora, les diverses notícies publicades són referides ja al mal estat del pi. El 1910 diverses les notícies informen que el pi està malalt, i que va perdent la seva copa verda. El 1912 encara es va publicar una fotografia amb el pi viu. I el 1916 queda clarament palesa la mort del pi. Segons Felipó, "La mort podria prou haver estat causada per diverses circumstàncies: una ferida de destrat, com diu Verdaguer o Falp i Plana, la construcció de la carretera, com afirma mossèn Ribera, o la foguera per extreure resina, tal i com explica la revista manresana de can Jorba." (FELIPÓ:2003:61)

Per fer esment a algunes referències publicades sobre el Pi de les Tres Branques, farem menció a les primeres notícies publicades, les quals es remuneren a inicis del segle XIX, per bé que també consta una referència del segle XVIII. En concret de l'any 1746, es tracta d'un document del bisbe Mezquia de Solsona, en que atorga 40 dies de perdó per resar 3 credos davant del pi (FELIPÓ:2003:29-30). El 1810 Rafael d'Amat i de Cortada, Baró de Maldà, coincidint amb la seva estada a Berga va fer una excursió al Pi de les Tres Branques, la visita és recollida en la seva obra "El calaix de sastre" i en suposa la primera referència literària. En el diccionari de Madoz, del 1845, també es fa referència al pi. El 1876 es publica la foto del pi de Monras acompanyada d'un text sobre el pi. Del mateix any és l'obra de teatre "Lo Pi de les Tres Branques" de Francesc Pelagi Briz. El 1887 es publiquen articles sobre el pi a les revistes "La Hormiga de Oro" i "La Il·lustració Catalana". És el 1888 quan Mn. Cinto Verdaguer publica la poesia sobre el pi, "Lo Pi de les Tres Branques", a "La Il·lustració Catalana" i al llibre "Pàtria". A partir d'aquí, durant els darrers anys del segle XIX, inicis del XX i ja al llarg de tot aquest segle XX, les referències, notícies, poemes, i altres escrits, així com fotografies i altres representacions gràfiques, són nombroses i de caràcter divers. A principis del segle XX es van realitzar diverses trobades i aplecs a l'entorn al pi. És el 25 de juliol del 1921 quan es va realitzar la primera trobada al peu del Pi. En aquesta primera celebració (arrel del triomf de les forces catalanistes i democràtiques en les eleccions a la Mancomunitat de Catalunya) s'hi van aplegar gran nombre de persones vingudes d'arreu, entre els quals polítics, escriptors, represetants d'entitats culturals, etc. Les dictadures de Primo de Rivera i Franco van prohibir aquest tipus d'actes. A partir de l'any 1980 es va recuperar la trobada o aplec, que des de llavors es celebra regularment. Actualment, la data de celebració és el tercer diumenge de juliol.

Bibliografia

- AMAT I DE CORTADA,. R. d'. [BARÓ DE MALDÀ] (1996): Calaix de sastre, edició a cura de Ramon Boixareu, Barcelona.
- FELIPÓ, R. (2003): Mossèn Cinto i el Pi de les Tres Branques. Edicions El Mèdol, Tarragona.
- GOL ROCA, T.(2004): La tercera conjuració. La revolta carlista i la tercera guerra civil a Berga i comarca (1872-1876). Edicions de l'Albí, Berga.
- MADOZ, P. (1845). Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar. Madrid.
- POSTIUS, P. J. (1916): Guía de Berga y su Comarca y del Real Santuario de Queralt, Madrid.
- RIBERA, B. pvre. (1904:91-92): "Lo Pi de les Tres Branques", a Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, núm. 110, any IV,març del 1904.
- SANJUAN, A. (2010): Patrimoni històric de Castellar del Riu. La Patumaire Edicions, Berga.
- SERRA, Rosa. (et al.) (1991). Guia d'Art del Berguedà. Ed. Consell Comarcal del Berguedà i Patronat del Centre d'Estudis del Berguedà, Berga.
- TORRES, C.A.(1905) . "Itinerari per les Valls Altes del Llobregat. Berguedà", p. 167, Barcelona.
- VILARDAGA, J. (1929): Berga y sus alrededores. Berga, 1929.
- VINYETA, R. (1985): Els arbres monumentals de Catalunya. Torelló.
- VV.AA.(1981) "Gran geografia Comarcal de Catalunya", vol. 2, El Berguedà, Barcelona.
- VV.AA. (1994:65-68). "Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya. El Berguedà", vol.5, Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- Mapa i guia excursionista Rasos de Peguera-Serra d'Ensija. Col·lecció E-25, Pirineu i Prepirineu. Editorial Alpina, edició 2004-2005.
- Pla d'Espais d'Interès Natural. Generalitat de Catalunya, Departament de Medi Ambient. Edició a cura de la Direcció General de Patrimoni Natural, 1996 (1ª ed.).

www.castellardelriu.cat

www.gencat.cat/mediamb/pn/arbres/carbre01.htm

www.festes.org/articles.php?id=673





